

Foto: arhiv J. Giacomelli

Jurij Giacomelli

(38), rojen v Ljubljani, je magister ekonomskih znanosti in manager. Znan je kot nekdanji finančni direktor Gospodarskega vestnika (kasneje GV Skupina), direktor časnika Finance, član uprave Prve pokojninske družbe (zdaj Prva Group), danes pa vodi družbo za oblikovanje Gorenje design studio. Kot publicist redno sodeluje s prispevki v več slovenskih in tujih gospodarskih in drugih medijih. Je nekdanji predsednik Sekcije mladih pri Združenju Manager in njen aktualni podpredsednik ter član nadzornega odbora Alumni združenja MBA Radovljica

Kaj Švedska ima, Slovenija pa ne

Skandinavski družbeni modeli so bili že v preteklosti močan zgled in oddaljen cilj tvorcev modelov družbenega razvoja. Še v prvi polovici sedemdesetih let je bilo vprašanje dohitevanja Švedske precej običajen pristop k merjenju družbene uspešnosti v tedanji Jugoslaviji. Čeprav se je od takrat spremenilo skoraj vse, mik ostaja. Izplačalo bi se vprašati, kaj je pravzaprav tisto, kar, denimo, Švedska ima, Slovenija pa ne, a potrebuje v obliki kolektivne sposobnosti za uspešnejše razvojno dohitevanje.

Iskanje pravišnjega družbenega modela za dolgoročno gospodarsko in splošno družbeno uspešnost ne zbere le v Sloveniji ob vsaki »zgodovinski« priložnosti zelo veliko poklicanih. Je tipično izhodišče razprav uglednih ekonomistov, sociologov, pa tudi vsakda-

obdavčenjem in enotno stopnjo za vse ljudi in vse oblike dohodkov.

Stvarnost, ki jo živimo

V tem dvajsetletnem obdobju pa so se dodobra spremenile svetovne gospodarske razmere. Tržna različica

Nordijske države imajo danes prožen trg dela, pregledne javne finance in obsežen ter usposobljen aparat socialne varnosti.

njih ljudi, praviloma po Evropi, ki prav zaradi njene zgodovinske in kulturne pestrosti ponuja nič koliko razlogov za to.

Oblikovanje ustreznih družbenih razvojnih modelov je, tako kot je to lastno tudi drugim družbam v razvojnem zaostajanju, v tranzicijskih državah pomenilo poiskati pravi pristop k družbenim reformam s procesom masovnega lastninjenja v središču pozornosti. Iskanje ravnotežja med gospodarsko učinkovitostjo in družbeno pravičnostjo pa je nihalo med pozivi k razvoju kapitalnega trga in zvestobi bančnemu gospodarstvu, pa tudi med svobodnejšim trgom dela in ohranjanjem v prejšnjem sistemu pridobljenih pravic, s tem pa tudi med progresivnim

finančnih sistemov niso več le opcija, ampak obvezna razsežnost povezanosti v mednarodne gospodarske tokove tudi v tradicionalno bančnih gospodarstvih, kot so na primer Nemčija, Avstrija ali Italija. Globalno konkurenčno okolje je stvarnost tudi za tiste poslovneže, ki še nikoli niso bili vzhodnejše od Carigrada.

Enoten evropski trg in vse bolj prost pretok ljudi vnaša konkurenco tudi na trg dela, in, kjer je primanjkuje, podjetja prenašajo delovna mesta drugam. Nadaljevanje prebivalstvene eksplozije v manj razvitem svetu ter priseljevanje na eni strani in staranje prebivalstva na drugi prinašajo razdvojenost med vse bolj krutimi potrebami po manj izobraženih delavcih in visokih stroških vzdr-

ževanja starih, ki so preizkus za vsak zdravstveni in pokojninski sistem na stari celini.

Preskrba z energetskimi viri in surovinami trka ob meje absolutne redkosti, Svet pa se mukoma in prek protokolov ter pod pritiskom osveščene javnosti dogovarja o ekonomskih cenah nekdanj prostih dobrin. Današnje vojne, genocidi in humanitarne katastrofe ne izvirajo več iz različnih ideoloških prepričanj ali nacionalizmov, ampak so dosledno povezani z bitkami za vodo, gorivo in druge primarne vire. Iz teh korenov izvirajo tudi današnje gospodarske krize in drugi družbeni izzivi razvitih držav. Drugače rečeno, prvovrstna poslovna

Pomanjkanje preglednosti in šibek pravni red v Sloveniji onemogočata učinkovit nadzor vodilnega razreda.

nevarnost, kot je trenutno gospodarsko ohlajanje v Evropi ali ZDA, danes ne postavlja na preizkus le ekonomskih politik nacionalnih držav in nadržanih struktur, kot je Evropska unija. V njem gre tudi za preizkus zahodnih vrednot, za vprašanje nadaljnje sposobnosti varovanja človekovih pravic in svoboščin in za dvom, ali je demokracija v takih razmerah sploh

potrebna za gospodarsko uspešnost. Gre za prav tiste pridobitve, ki so jih Slovenija in vse tranzicijske države ponovno osvojile po padcu Berlinskega zidu in razpadu večnacionalnih držav, kot sta bili nekdanji Sovjetska zveza in SFRJ.

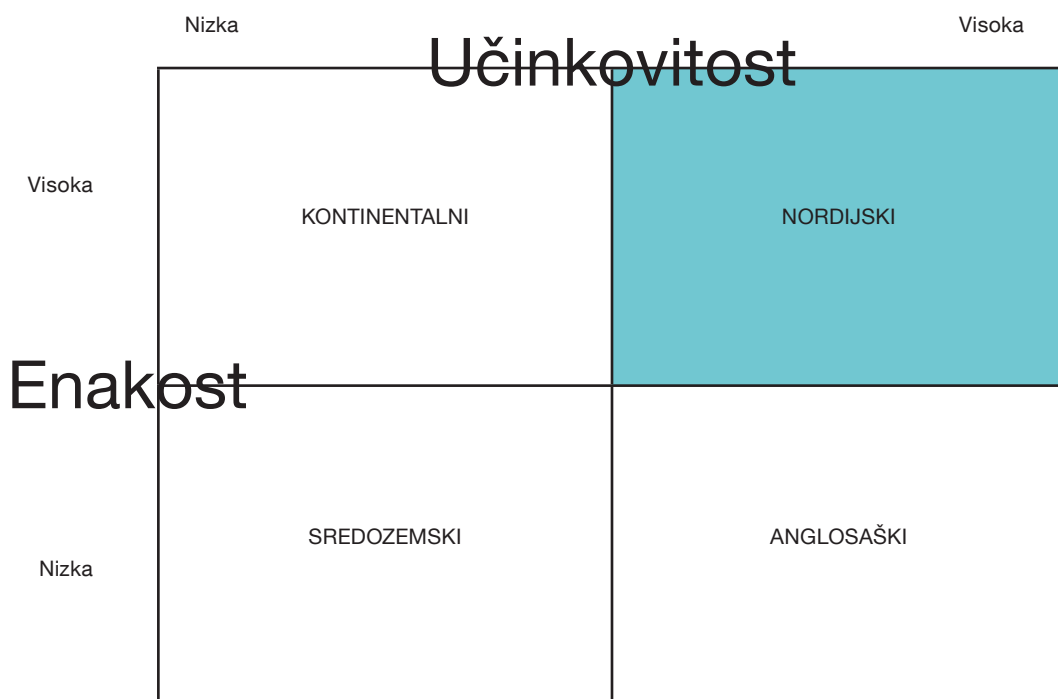
Dandanes, denimo, Evropejci tekmujejo z velesilo Kitajsko, ki ohranja totalitaren politični sistem, a doživlja izjemne stopnje gospodarske rasti. Je tudi tista država, ki je z grobimi posegi v družinske vrednote in temeljne pravice posameznika uspešno omejila rast prebivalstva. Tekmujemo tudi z Rusijo, ki uravnava trg energentov v »svoji« makroregiji z orožjem. Ob tem pa so te-

melji čezatlantskega prijateljstva z ZDA zvedeneli v svetovnem pohodu nad terorizem, ki koristi predvsem ameriškim korporacijam, njihovim državljanom pa prinaša dodatno negotovost.

Nordijski raj

Eden od evropskih think tankov, brusselski Bruegel, ki deluje ob podpori evropskih vlad in nekaterih mednarodnih korporacij ter se ukvarja z vprašanji mednarodne ekonomike gospodarske politike, je konec leta 2005 v svoji publikaciji objavil članek »Globalizacija in reforma evropskih družbenih modelov.« V njem razdeli evropske države v štiri kvadrante po merilih učinkovitosti in enakosti oziroma pravičnosti. Merilo učinkovitosti so zadostne vzpodbude za delo, ki prinašajo visoke ravni zaposlenosti. Večja enakost pa je v državah z nizko ravno tveganja revščine.

Tipologija štirih evropskih družbenih modelov

Vir: André Sapir: Globalizacija in reforma evropskih družbenih modelov; Bruegel Policy Brief, November 2005.

Med nordijske države avtor uvršča: Dansko, Finsko, Švedsko in tudi Nizozemsko; v anglosaško skupino sodita Velika Britanija in Irsko; med kontinentalne države spadajo Avstrija, Belgija, Francija in Luksemburg, mediteransko skupino pa sestavljajo Grčija, Italija, Portugalska in Španija.

1.

foto: Dreamstime

Iz predstavljenega modela izhaja, da le »nordijski« model uspe zagotavljati visoke ravni zaposlenosti ob nizkem tveganju revščine. Po avtorju je vzrok

ce in obsežen ter usposobljen aparat socialne varnosti. Vsega tega Slovenija zagotovo še nima. To ugotovitev pridajmo slovenski post-

pregledna analiza ter obveščeno in osveščeno volilno telo. Preglednost je druga sestavina, ki Sloveniji manjka.

Naj prikazu zadostita dve primerjavi, ki jih je lahko opravil vsak gledalec slovenske nacionalne televizije. Prva se nanaša na medlo reakcijo Sveta evropskih zunanjih ministrov na nedavni ruski vojaški poseg v Gruziji. Odločili so se, da verbalno podprejo celovitost te kavkaške republike in zahtevajo od Moskve popoln vojaški umik. A kakršnikoli sankcijam so se raje izognili. Prezrti pa ni ostala ostra izjava švedskega zunanjega ministra Carla Bildta, ki je Rusiji jasno povedal, da sta njeni gospodarska in vojaška moč v primerjavi z Evropsko unijo vendarle omejeni, da ni nikakršna Sovjetska zveza in da

Drugi primer pa se nanaša na afero Patria in na telefonski pogovor v živo med voditeljem Odmevov Stanislavom Bobovnikom in njegovim finskim kolegom Magnusom Berglundom, avtorjem dan pred tem objavljenega prispevka »Resnica o Patriji« o tej aferi na finski televiziji, v katerem obtožuje podkupovanja tudi slovenskega premierja Janeza Janšo. Tragikomično je bilo opazovati, kako en novinar izprašuje drugega, če namerava razkriti vire svoje objave. Dojemanje vloge novinarja ter s tem povezane pravice do varovanja virov in s tem povezane lastne vloge in odgovornosti za transparentnost sta bili med obema kolegoma za svet naražen. Komičnost izgine, ko se po koncu pogovora plan razširi in gledalci lahko ugotovijo, da je bil v studiu ves čas prisoten tudi Janez Janša, čakajoč na intervju.

Nemara gre ravno v takih primerih iskati slovenske primanjkljaje na poti do »nordijskega raja«. Tako kot vse druge tranzicijske države tudi Slovenija iz petnajstletnega obdobja izhaja z razmeroma šibkimi družbenimi institucijami, ki ne uspejo temeljito izvajati svoje vloge. Pomanjkanje preglednosti in s tem šibek pravni red onemogočata učinkovit nadzor vodilnega razreda. Povrnjeno zaupanje državljanov vanje pa edino lahko omogoči manj priljubljene izbire za reforme.

Ne pomaga torej še tako skrbno razčlenjevanje odličnih študijskih primerov Nokie ali kakega drugega zgleda. Vsako seme inovativnosti, ki pade v kalno območje zavajanja in prisvajanja rent, se praviloma izgubi in izjeme le potrjujejo pravilo. Če Slovenija ne bo zmogla vzpostaviti ustreznih mehanizmov pravne države, bodo ogrožene tudi temeljne pridobitve tranzicije, ne le rast bruto domačega proizvoda. Tu se začne iskanje prave poti. ■

Gospodarsko ohlajanje v Evropi ali ZDA sproža vprašanje nadaljnje sposobnosti varovanja človekovih pravic ter svoboščin in dvom, ali je demokracija v takih razmerah sploh potrebna za gospodarsko uspešnost.

v dejstvu, da je v teh državah prišlo do najkorenitejših reform družbenih institucij iz šestdesetih in sedemdesetih let minulega stoletja, ki so do takrat sicer omogočile uspešen gospodarski razvoj, a so v novih razmerah postale zaviralke in vir visokih davčnih obremenitev. Te države davčno ne obremenjujejo več prekomerno tistih, ki delajo, in jih tudi ne ščitijo. Zato pa prinašajo vzpodbudo za brezposelne in jim omogočajo čim uspešnejše vključevanje na trg dela.

tranzicijski stvarnosti in se osredotočimo na voljo do sprememb, ki so jo morale pokazati države v »nordijskem« kvadrantu. Predpostavljamo lahko,

Današnje vojne, genocidi in humanitarne katastrofe ne izvirajo več iz različnih ideoloških prepričanj ali nacionalizmov, ampak so dosledno povezani z bitkami za vodo, gorivo in druge primarne vire.

da so te družbe najuspešnejše prešle obdobje družbene izbire, ki je pogojevala dolgoročne koristi s kratkoročnimi družbenimi stroški. Za to je potrebna

evropske države še kako potrebuje. Bildt se je zavedal, da se na tem primeru brani samobitnost Evrope in njenih vrednot.

Ključ je v preglednosti

Nordijske države so torej najuspešnejše v reformiranju. Zato imajo danes prožen trg dela, pregledne javne finan-

1. Le »nordijski« družbeni model uspeva zagotavljati visoke ravni zaposlenosti ob nizkem tveganju revščine. Vzrok leži v dejstvu, da je v teh državah prišlo do najkorenitejših reform družbenih institucij iz šestdesetih in sedemdesetih let minulega stoletja, ki so do takrat sicer omogočile uspešen gospodarski razvoj, a so v novih razmerah postale zaviralke in vir visokih davčnih obremenitev. Te države danes davčno ne obremenjujejo več prekomerno tistih, ki delajo, a jih tudi ne ščitijo. Zato pa prinašajo vzpodbudo za brezposelne in jim omogočajo čim uspešnejše vključevanje na trg dela.